

Embaràs i maternitat

Núria Almirall*

Generalitat de Catalunya

Moltes vegades, en l'acompliment de la nostra tasca professional, se'ns ha adreçat la pregunta de «com és possible que una mare renunciï, o abandoni el seu fill nou nat». El to d'aquesta pregunta pot anar des de la simple curiositat al rebuig més dur. No hi ha una resposta simple, el tema és extremadament complex i delicat, i sobre ell intentarem proporcionar alguns elements de reflexió.

Quan el naixement d'un nen segueix uns canals favorables, aquest ja existeix pels seus pares abans de néixer. Hi ha el desig previ de maternitat, de tenir un fill, la qual cosa, durant l'embaràs anirà donant lloc al nen fantasiejat, imaginari, que es va fent present pels moviments del fetus, i els canvis corporals de la mare, fins a concretar-se, després del part, el nen real, amb el qual els pares establiran els vincles afectius que afavoriran el seu desenvolupament.

Però en molts casos, les circumstàncies que envolten l'inici de la vida d'un nen són extremadament difícils i dificultaran greument les seves possibilitats de permanència en el seu nucli familiar d'origen.

Circumstàncies d'origen extern o intern com:

- Processos de separació de parella.
- Dificultats laborals.
- Atur.
- Precarietat econòmica i/o d'habitatge.
- Distanciament del nucli familiar. Relació dolenta o nul·la amb els pares o altres familiars. Soledat, aïllament social.
- Mares soles, amb altres fills ja al seu càrrec i sense recursos.
- Mares adolescents o molt joves.
- Consum de tòxics.
- Mares amb una personalitat fràgil i immadura, amb pocs recursos i/o per afrontar noves responsabilitats, etc.

La majoria de les vegades, en els casos de renúncia és la mare tota sola la que afronta aquesta situació. En d'altres hi ha algun tipus de suport familiar i, en molt comptades ocasions, és una decisió compartida de la parella parental. Freqüentment, en aquests casos difícils, en saber que la seva parella està embarassada, l'home desapareix i rebutja la paternitat i la continuïtat de la relació. D'altres vegades, és la mare la que trenca una relació frustrant, i també es donen casos en els quals una relació purament esporàdica o violenta (violació, incest) dona lloc a un embaràs.

* Psicòloga. Cap de Secció de Centres d'Acolliment. Direcció General d'Atenció a la Infància.

Direcció de la autora: Direcció General d'Atenció a la Infància. Generalitat de Catalunya. Pau Vila, 1. 08003 Barcelona.

Si bé en molts embarassos no existeix, al principi, de forma conscient el desig previ de tenir un fill, ja que aquest embaràs és considerat «un accident», no obstant, moltes d'aquestes mares poden desenvolupar posteriorment aquest desig, fantasiejar, crear una «cuna simbòlica» per al seu nadó la qual cosa els permetrà invertir-lo de desitjos, projectes i il·lusions i establir amb ell sòlids vincles afectius.

Però en altres casos, les circumstàncies ansiògenes que han envoltat l'inici de l'embaràs són de tal magnitud, que donen lloc a mecanismes de negació d'aquest embaràs, com a rebuig i impossibilitat de reconeixement d'un fet traumàtic. És molt important la valoració de la duració i la intensitat d'aquest procés de negació per part dels professionals que atenen aquestes mares, pels indicadors que proporciona, tant sobre la història prèvia com sobre la personalitat de la mare i els riscos que pot córrer el nen. A una major soledat, a una situació personal més difícil, major negació per l'angoixa. Veïem, per això, mares que han iniciat molt tardanament el control de l'embaràs (als 6-7 mesos), o que no han realitzat cap control fins el moment del part, i que a més a més han tingut conductes de risc, per a elles mateixes i per al bebè.

Ajudant-les a verbalitzar aquesta negació del seu embaràs, podrem apropar-nos a la problemàtica subjacent i permetre la descàrrega de l'agressivitat i de l'angoixa, la qual cosa ens podrà permetre iniciar un procés de reflexió conjunta i d'ajuda a la mare i al nen que hagi de néixer. La negació de l'embaràs és un símptoma que mai no ha de ser infravalorat, ja que reflecteix tant les condicions traumàtiques en què s'ha iniciat aquest (soledat, abandonament, abusos sexuals, etc.), com, molt possiblement, vivències difícils i doloroses de la pròpia infància de la mare (maltractaments, carències afectives, incest, etc.). L'angoixa que acostuma a aparèixer després d'aquest reconeixement tardà de l'embaràs, pot ser de tal intensitat, que podria desembocar, si no és reconegut i atès, en un intent d'autòlisi o de maltractaments posteriors vers el petit.

Per això és important proporcionar suport psicològic i social a aquestes mares que manifesten el desig de renunciar al seu fill. Sense forçar l'instint maternal (la qual cosa estaria en l'origen de possibles maltractaments posteriors) i afavorir la seva decisió de donar-lo en adopció. Plantejant-los les ajudes i possibilitats a les quals poden optar per poder conservar el seu fill (econòmiques, terapèutiques, d'ingrés a una maternal, etc.), però sense culpabilitzar-les si decideixen renunciar a ell, ja que són mares que busquen un lloc on deixar el seu bebè, ja que no volen deixar-lo a qualsevol lloc. Aquesta és una diferència fonamental amb l'abandó d'un fill.

Encara que la mare que renuncia a un nen no exterioritzi dolor, hi ha un dol: el part, que dona la vida, que és simultani a una pèrdua. Hi ha molts casos en què el patiment psíquic és evident, que la renúncia al fill és fruit d'una decisió presa amb responsabilitat i criteri de realitat, i en els que el suport i intervenció psicològica són imprescindibles, tant per valorar la solidesa d'aquesta renúncia com per descartar, per exemple, una depressió materna o qualsevol altre tipus d'alteració que pogués fer pensar en la reversibilitat d'aquesta decisió.

L'ajuda psicològica a la mare que renúncia al seu fill, si és acceptada, hauria de perllongar-se per evitar, tant com sigui possible, les seqüeles psíquiques

d'aquest dolorós procés, que pot donar-se de forma més o menys conscient.

En altres casos més greus es dona una negació radical de l'embaràs. Veiem llavors mares que arriben al part i diuen no saber que estaven embarassades o que l'engrossiment del seu ventre creien que era un tumor o una altra malformació. En algun d'aquests casos hi ha una pèrdua de la realitat i un no reconeixement del seu propi cos, que fa imprescindible l'exploració psiquiàtrica. Són mares que de vegades abandonen l'hospital sense tenir l'alta mèdica i que abandonen també el seu bebè, sense informar-se ni preguntar per ell, i sense desitjar saber on anirà ni qui l'atendrà. Això és l'abandó, i en aquesta absència de preocupació, de connexió amb la realitat i de capacitat de reflexionar sobre el futur del bebè consisteix la diferència fonamental amb el procés de renúncia. Són mares que perden el seu fill, que mai ha existit com a tal per a elles, ja que no han pogut significar el seu embaràs, ni connectar-lo amb un ser viu.

Això s'ha de considerar com una breu exposició de les múltiples problemàtiques i situacions en què ens trobem en els casos de renúncia o abandonament d'un fill.

Com a reflexió final recordem que la negació de l'embaràs és un símptoma important a tenir sempre en compte i que la mare no ha considerat abans altres mitjans per evitar un embaràs no desitjat o impossible d'assumir. A partir d'aquest reconeixement tardà és quan es pot començar un procés d'acompanyament i suport professional.

I recordem que, en determinades circumstàncies, dures i difícils, el fet de confiar un fill en adopció, pot ser, per a aquestes mares, un gest d'amor i de respecte, tant vers elles mateixes com vers el nen.

